

İBN NAĞRİLE

(ابن نغریلة)

(993-1056)

Endülüslü yahudi cemaati lideri,
vezir, din âlimi, dil bilimci ve şair.

Kurtuba'da (Cordoba), Hz. Dâvûd soyundan geldiği rivayet edilen Merida kökenli zengin bir aile içinde doğdu. Tam adı Şemuel (Samuel) ben Yosef ha-Levi ibn Nagrile (Nagrello) olup Arapça kaynaklarda Ebû İbrâhim İsmâil b. Yûsuf olarak yer alır, nesebi de farklı şekillerde yazılır. Yahudilik ve İslâm üzerine iyi bir eğitim aldı; Arap dili ve edebiyatını öğrendi, Hıristiyanlık'la ilgili eserler okudu. Hendese, astronomi, mantık gibi ilimleri tahsil etti. Grek felsefesine ve yahudi mistisizmine âşina oldu. İbrânîce'nin yanında Ârâmîce ve Arapça da biliyordu. Çalışmalarında Talmud önemli yer aldı. İspanya'yı Doğu okulları karşısında bir merkez haline getirdi. Ayrıca yahudi hukukunu sistemleştirmeye teşebbüs eden ilk kişidir. İleride İbn Meymûn'un hazırlayacağı inanç esaslarını bir şiirinde dile getirdi.

1013 yılında Berberîler'in Kurtuba'yı ele geçirmesi üzerine ailesiyle birlikte Malaga'ya (Mâleka) geçti, burada baharat ticaretiyle uğraştı. Güzel yazısı ve üslûbu sayesinde Gırnata şehir devletinde vezir kâtibi olarak görev aldı; vergi toplayıcısı, vezir yardımcısı oldu. 1027'de İspanya yahudilerine cemaat reisi (nagid) seçildi. 1030'ların başında Zirî Hükümdarı Habbûs, İbn Nağrîle'yi malî işlerden sorumlu vezir tayin etti. 1038'de Habbûs'un ölümünden sonra oğulları arasında çıkan taht mücadelesinde Bâdis'in yanında yer aldı. Bâdis'in kazanması üzerine ordu kumandanlığına ve ordudan sorumlu vezirliğe getirildi. Bu görevini bir sefer esnasında ölünceye kadar sürdürdü.

İbn Nağrîle hakkında yapılan çalışmalarda onun ordu kumandanlığına yahudilerin XX. yüzyılın ilk çeyreğinde devletleşme sürecine girmelerinden sonra dikkat çekilmiştir. İbn Nağrîle yahudi kavminin savunucusu ve hâmisî olmuş, sadece İspanya'da değil Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki yahudi cemaatleriyle de yakından ilgilenmiştir. Kudûs'teki sinagoglara zeytinyağı sağlamış, muhtaç öğrencilere ve din âlimlerine para yardımında bulunmuştur. Mişna ve Talmud'u istinsah ettirmiş, bunları farklı bölgelerdeki yahudi cemaatlerine göndermiştir. Onun konumu ve yaptığı

işler İspanyol yahudi cemaati arasında kendisi hakkında mesihlik spekülasyonuna sebebiyet vermiştir.

Eserleri. İbn Nağrîle Talmud, Halaka (yahudi hukuku) ve İbrânîce grameri alanında eser vermiş, ayrıca şiirler yazmıştır. Eserlerinden bazıları günümüze tam şekilde, bazıları parçalar halinde gelmiş, bir kısmı ise hiç ulaşmamıştır. Günümüze kadar gelen eserlerinden Ârâmîce, İbrânîce ve kısmen de olsa Arapça yazdığı anlaşılmaktadır. *Muhtaşaru't-Talmud* ve *Mavo ha-Talmud* adlı iki eser kaleme almış, ikincisi *Clavis Talmudica* adıyla Latince'ye çevrilmiştir. İbrânîce gramerle ilgili -Kutsal Kitap için bir sözlük-tefsir gibi görülebilecek olan- *el-İstiğnâ* adlı bir eser, yine gramer üzerine çağdaşı İbn Cenâh'a reddiye mahiyetinde yirmi bir risâle yazmıştır. *Vikuah* adlı risâlesinde Kur'an'ı ve İslâmîyet'i eleştirmiştir. *el-Hücce* ve *Resâ'ilü'r-rüfağ* adlı risâleleri de vardır. *Hil-heta Gevrata* adlı eseri yahudi hukukuna dairdir. İspanya'da çağdaş yahudi din âlimlerinin çoğunu doğrudan etkileyen bu eserin Doğu'daki din bilginlerinin Halaka çalışmalarıyla ilgili hâkimiyetine son verdiği kabul edilmektedir. Eser, M. Margulies tarafından kısmen yeniden düzenlenerek *Hilchot ha-Nagid* adıyla neşredilmiştir (Jerusalem 1962).

Endülüslü'nün dinî olmayan konularda da şiir yazan ilk önemli yahudi şairi olan İbn Nağrîle'nin şiirleri *Ben Tehilim* (ezoterik [derûnî] içerikli), *Ben Mişley* (âyin şiirleri) ve *Ben Kohelet* (felsefî meditasyon içerikli) adlı üç eserde toplanmıştır. Bu alanda Arapça'dan tercümeleler yaptığı gibi bu dilde de yazmıştır. Şiirlerinde yüksek din, ırk ve soy hamâsetinin yer aldığı görülmektedir. Dâvûd'a, Süleyman Mâbedî'ne, Mesîh'e atıfta bulunmuş, yönettiği savaşları nazımla anlatmış, bunlarla İbrânî edebiyatına savaş şiirleri türünü kazandırmıştır. Şiirlerini A. E. Harkavi (*Zikaron la-Rişonim ve gam la-Aharonim*, Petersburg 1879) ve H. Brody (*Kol şirey R. Shemu'el ha-Nagid*, Warsaw 1910) yayımlamış, ayrıca D. S. Sassoon tarafından üç cilt halinde neşredilmiştir (*Divan Shemu'el ha-Nagid*, Oxford 1934). A. M. Habermann *Ben Tehilim*'i (1947), S. Abramson *Ben Mişley*'i (1948) ve *Ben Kohelet*'i (1953) yayımlamıştır. Habermann onun savaş şiirlerini toplamış (*Şirey ha-Milhama*, Jerusalem 1963), D. Yarden şiirlerinin tamamını neşretmiştir (*Divan*

Shemu'el ha-Nagid, Jerusalem 1966). İbn Nağrîle'nin şiirleri İngilizce'ye de çevrilmiştir (trc. Leon J. Weinberger, *Jewish Prince in Moslem Spain: Selected Poems of Samuel Ibn Nagrela*, Alabama UP 1973; trc. Peter Cole, *Selected Poems of Shemu'el ha-Nagid*, Princeton 1996).

İbn Nağrîle gençliğinde İbn Hazm ile (1011; Hâlidî'ye göre 1013) dinî konularda tartışmıştır. Fakat İbn Hazm'ın kendisine yazdığı meşhur reddiye bu görüşmenin ürünü değildir. Kur'an'da çelişkilerin bulunduğunu yazdığı risâlesi (Wasserstein böyle bir reddiyenin yazılmadığı görüşündedir; *The Rise and Fall of the Party-Kings*, s. 201-204) günümüze ulaşmamıştır. İbn Hazm görmediği bu risâleye diğer bir müslüman yazarın eserinden alıntılar yaparak cevap vermiş, ayrıca Yahudiye yönelik eleştirilerde bulunmuştur (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hazm, *er-Red 'alâ İbni'n-Nağrîle el-Yehûdî ve resâ'il uhrâ* (nşr. İhsan Abbas), Kahire 1960, s. 46-81; Abdullah b. Bulukkîn, *et-Tibyân* (nşr. Emîn Tefvîk et-Tîbî), Rabat 1995, s. 67-68; Abraham Ben David, *Sefer ha-Kabbalah (Seder ha-hahamim ve korot ha-atim içinde)*, Oxford 1888, s. 71-73; D. S. Sassoon, *Divan Shemu'el ha-Nagid*, Oxford 1934, s. xxvii, xxix, xxxiii; Yisrael Levin, *Shemu'el ha-Nagid: Hayav ve Şirato*, Tel Aviv 1963, s. 38, 57-60, 62-63, 182; L. J. Weinberger, *Jewish Prince in Moslem Spain: Selected Poems of Samuel Ibn Nagrela*, Alabama 1973, s. 2-8, 12-13; Yosef Seh-Lavan, *Shemu'el ha-Nagid*, Tel Aviv 1980, s. 14; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party-Kings: Politics and Society in Islamic Spain 1002-1086*, Princeton 1985, s. 197-204; P. Cole, *Selected Poems of Shemu'el ha-Nagid*, Princeton 1996, s. xvi; U. Tsiyon, *Milon Shemu'el ha-Nagid al pi şirato* (doktora tezi, 1998), Universitat İvrit, s. 1-2; H. Halkin, *Grand Things to Write a Poem On*, Jerusalem 2000, s. 10-11; M. R. Menocal, *The Ornament of the World*, Boston 2002, s. 107, 109, 113; R. Brann, *Power in the Portrayal*, Princeton 2002, s. 24-53, 75-90; Hâlid Yûnus el-Hâlidî, *el-Yehûd tahte hükmi'l-müslimin fi'l-Endelüs*, Şarika 2002, s. 228-229, 236-240, 487-488; E. S. Horowitz, *Reckless Rites: Purim and the Legacy of Jewish Violence*, Princeton 2006, s. 302-303; H. Graetz, *History of the Jews*, New York 2009, III, 261; A. Saenz-Badillos, "İbn Nagrela, Samuel", *Readers Guide to Judaism* (ed. M. Terry), New York 2013, s. 282-284; J. Schirrmann, "Samuel Hannagid: The Man, the Soldier, the Politician", *Jewish Social Studies*, XIII/2 (1951), s. 99, 101, 103-104, 106-110, 113-114, 125-126; E. Horowitz, "The Court Jews and the Jewish Question", *Jewish History*, XII/2 (1998), s. 118-120, 131-133; Joseph Jacobs – Isaac Brody, "Samuel ha-Nagid", *JE*, XI, 24-25; Abraham Meir Habermann, "Samuel ha-Nagid", *EJd.*, XVII, 776-777.

